

De Stijl: aan de horizon zie ik verticalen

Korte lesomschrijving In 1917 richtten een aantal Nederlanden kunstenaars De Stijlgroep op. In reactie op de chaos van de Eerste Wereldoorlog zochten zij naar harmonie in de kunst. Deze harmonie vonden ze in goed geordende rechte vlakken en lijnen met gebruikmaking van primaire kleuren. Leerlingen leren in deze les(sen) het werk en de filosofie van De Stijl te herkennen. Ze verrichten (literatuur)onderzoek, passen de principes van De Stijl toe in een werkstuk en presenteren tot slot hun werkstuk.

Titel De Stijl: aan de horizon zie ik verticalen **Vak/leergebied** beeldende vorming

Canonvenster De Stijl: de vormgeving verandert totaal, 1917-1931

Tijdvak 9 de tijd van wereldoorlogen en crisis (1900-1950)

Doelgroep leerjaar 1 vmbo/havo/vwo **Tijd/duur** 2 tot 20 uren

Groeperingsvorm viertallen

Specifieke leerdoelen

- De leerling kan werk en filosofie van De Stijl herkennen en in eigen werk toepassen.
- De leerling kan een werkstuk met de vormgevingsprincipes van De Stijl maken.

Algemene leerdoelen

- De leerling kan materialen, technieken en ideeën onderzoeken en toepassen.
 - De leerling kan verschillende fasen van het ontwerpproces onderscheiden en toelichten.
 - De leerling kan een onderzoek en een werkstuk presenteren met beeld, geluid en computer.
 - De leerling kan reflecteren op eigen en andermans werk, zowel op product als op proces.
-

Benodigde voorkennis

- ervaring met groepswork
-

Randvoorwaarden

- computers, bij voorkeur ook een beamer
 - boeken en extra informatie over De Stijl
-

Beoordeling

De leerling krijgt drie cijfers: voor de bronnenbundel, de opdrachten en de keuzeopdracht.

Lesactiviteiten

Klassikale introductie

Introduceer de vormgevingsprincipes van De Stijl. Verwijs bijvoorbeeld naar de vormgeving van l'Oreal. Of laat een documentaire en reproducties zien over leven en werk van Mondriaan of andere kunstenaars van de Stijl. Voer vervolgens een onderwijsleergesprek over de Stijl. Stel o.a. deze vragen:

- Wat valt je het meest op aan De Stijl?
- Vind je De Stijl mooi of lelijk? Waarom?
- Zou je een kunstwerk van De Stijl op je kamer hangen?

U kunt na de introductie twee lesuitvoeringen volgen: in 2 lesuren of in 10 blokken.

Uitvoering 1: De Stijl in 2 lesuren

Na de klassikale introductie op De Stijl voeren leerlingen een kleine zoekopdracht uit en passen ze de vormgevingsprincipes toe in een klein werkstuk. Ze maken een keuze uit zes opdrachten. Leerlingen reflecteren op elkaars werk. De afsluiting bestaat uit presentaties waarin leerling hun keuzes toelichten.

Uitvoering 2: De Stijl in 10 blokken

Na de klassikale introductie stellen leerlingen groepsgewijs een hoofdstuk voor een bronnenbundel samen. Daarna passen ze vormgevingsprincipes van De Stijl toe in een klein werkstuk. Ze kiezen daarbij uit zes opdrachten.

Tot slot ontwerpen de leerlingen het interieur en het exterieur van een gebouw in de vormgeving van De Stijl. Leerlingen reflecteren op elkaars werk. De afsluiting bestaat uit presentaties waarin leerling hun keuzes toelichten.

Bijlagen

- Studiewijzer De Stijl (2 lesuren)
- Studiewijzer De Stijl (10 blokken)

Links

- <http://nl.youtube.com/watch?v=5VXqzqliDLU>
- <http://nl.youtube.com/watch?v=qzo7l-67LQE&feature=related>
- http://nl.youtube.com/watch?v=i5kZL6_920g&NR=1
- <http://nl.youtube.com/watch?v=ZStjKcdbfKc&feature=related>

- Achtergrondinformatie voor de docent

Links

- <http://entoen.nu/po/stijl>
- <http://www.kunstbus.nl/kunst/de-stijl.html>
- http://nl.wikipedia.org/wiki/De_Stijl
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1993/h1993_45.htm
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1993/1993_92.htm
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1998/1998_79.htm
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1998/h1998_47.htm
- <http://www.stedelijk.nl/oc2/page.asp?PageID=1076>
- <http://www.stedelijk.nl/oc2/page.asp?PageID=935>

Studiewijzer De Stijl (2 lesuren)

Inleiding

In 1917 richtten een aantal Nederlandse kunstenaars De Stijlgroep op. In reactie op de chaos van de Eerste Wereldoorlog zochten zij naar harmonie in de kunst. Deze harmonie vonden ze in goed geordende rechte vlakken en lijnen met gebruikmaking van primaire kleuren. Dit vormgevingsprincipe werd uitgevoerd in schilderijen, meubels en huizen. De kunstwerken lieten niet de werkelijkheid zien maar waren abstract. Voor die tijd was dat revolutionair! Bekende kunstenaars van De Stijl waren bijvoorbeeld Piet Mondriaan, Theo van Doesburg en Gerrit Rietveld. Kunsthistoricus Jaffé denkt dat het Nederlandse landschap, met al zijn rechte lijnen, kanalen en vormen, de inspiratiebron voor de kunstenaars is geweest.

Wat ga je doen?

In deze lessen leer je het werk en de filosofie van De Stijl te herkennen. Je past de principes van De Stijl toe in een werkstuk en presenteert dit werkstuk.

Tijd/duur twee lesuren van 50 minuten
Met wie? individueel en samen
<p>Leerdoelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je kunt werk en filosofie van De Stijl herkennen en in eigen werk toepassen. • Je kunt een werkstuk met de vormgevingsprincipes van De Stijl maken. • Je kunt materialen, technieken en ideeën onderzoeken en toepassen. • Je kunt verschillende fasen van het ontwerpproces onderscheiden en toelichten. • Je kunt een werkstuk presenteren met behulp van beeld, geluid en computer. • Je kunt reageren op eigen en andermans werk, zowel op het product als op het proces.
<p>Beoordelingscriteria</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Bezit het werkstuk de kenmerken van De Stijl? 2 Hoe is het geheel uitgevoerd? 3 Hoe verliep de presentatie? 4 Heb je alle stappen uit het stappenplan gedaan? 5 Welk verbeterpunt ga je in een volgende les toepassen?
<p>Lesactiviteiten</p> <p>1 Introductie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luister naar de inleiding van je docent en beantwoord de vragen. • Ga naar Google Earth en bekijk landschappen, bijvoorbeeld de bollenvelden. Bekijk op entoen.nu en via Google voorbeelden van De Stijl. Let op de kenmerken van de vormgeving. <p>2 Voer een van de volgende opdrachten uit. Bewaar bewijsstukken, zoals foto's en schetsen, in het kunstdossier.</p> <p>> <i>Keuze A:</i> Bekijk http://nl.youtube.com/watch?v=5VXqzgliDLU. Zoek foto's met harmonische composities van horizontalen en verticalen. Bewerk de foto's en kleur ze met primaire kleuren in.</p> <p>> <i>Keuze B:</i> Kies een foto uit het videofragment van keuze A. Maak vijf verschillende variaties op de harmonische compositie.</p> <p>> <i>Keuze C:</i> Bekijk http://nl.youtube.com/watch?v=qzo7l-67LQE&feature=related. Bouw met blokken, platen en balken (of dozen) een gebouw of een meubelstuk.</p> <p>> <i>Keuze D:</i> Bouw met lego een 'De Stijlhuis'.</p> <p>> <i>Keuze E:</i> Bekijk http://nl.youtube.com/watch?v=i5kZL6_920g&NR=1. Verbeeld een organisch voorwerp, bijvoorbeeld een boom, met horizontale en verticale strepen. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld diverse formaten satéprikkers. Fotografeer het resultaat.</p> <p>> <i>Keuze F:</i> Bekijk http://nl.youtube.com/watch?v=ZStjKcdbfKc&feature=related. Maak een schilderij in de stijl van Mondriaan met behulp van gekleurde, papieren vlakken en zwarte streken.</p> <p>3 Bespreek je werk met elkaar. Luister naar anderen en verbeter je werk als dat nodig is.</p> <p>4 Presenteer je werkstuk aan je klasgenoten en licht je keuzes toe. Bespreek na aan de hand van de beoordelingscriteria.</p>
<p>Wat heb je nodig?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Computer met internetaansluiting, printer, kunstdossier, boeken over De Stijl.

Studiewijzer De Stijl (10 blokuren)

Inleiding

In 1917 richtten een aantal Nederlandse kunstenaars De Stijlgroep op. In reactie op de chaos van de Eerste Wereldoorlog zochten zij naar harmonie in de kunst. Deze harmonie vonden ze in goed geordende rechte vlakken en lijnen met gebruikmaking van primaire kleuren. Dit vormgevingsprincipe werd uitgevoerd in schilderijen, meubels en huizen. De kunstwerken lieten niet de werkelijkheid zien maar waren abstract. Voor die tijd was dat revolutionair! Bekende kunstenaars van De Stijl waren bijvoorbeeld Piet Mondriaan, Theo van Doesburg en Gerrit Rietveld. Kunsthistoricus Jaffé denkt dat het Nederlandse landschap, met al zijn rechte lijnen, kanalen en vormen, de inspiratiebron voor de kunstenaars is geweest.

Wat ga je doen?

In deze lessen leer je het werk en de filosofie van De Stijl te herkennen. Je past de principes van De Stijl toe in een werkstuk, je maakt een bronnenbundel en ontwerpt met de klas een gebouw.

Tijd/duur 10 blokuren (20 lessen van 50 minuten)
Met wie? individueel en samen
Leerdoelen <ul style="list-style-type: none">• Je kunt werk en filosofie van De Stijl herkennen en in eigen werk toepassen.• Je kunt een werkstuk met de vormgevingsprincipes van De Stijl maken.• Je kunt materialen, technieken en ideeën onderzoeken en toepassen.• Je kunt verschillende fasen van het ontwerpproces onderscheiden en toelichten.• Je kunt een onderzoek en een werkstuk presenteren met behulp van beeld, geluid en computer.• Je kunt reageren op eigen en andermans werk, zowel op het product als op het proces.
Beoordelingscriteria <p><i>Bronnenbundel</i></p> <p>Je krijgt een cijfer voor jouw bijdrage aan de bronnenbundel. Twee aspecten worden beoordeeld: de kwaliteit van de inhoud en de verzorging. Omdat het om groepswork gaat, krijgt iedere groep een totaalcijfer dat de groepsleden zelf eerlijk moeten verdelen.</p> <p><i>Vormgevingsprincipes</i></p> <p>Het cijfer voor deze opdracht bestaat uit vier deelcijfers:</p> <ul style="list-style-type: none">• gebruik van De Stijl-vormgevingsprincipes• gebruik van materialen en technieken• verzorging• originaliteit <p>Het cijfer wordt gevormd door het gemiddelde van deze vier deelcijfers.</p> <p><i>Het gebouw</i></p> <p>De ontwerpopdracht wordt op vier onderdelen beoordeeld:</p> <ul style="list-style-type: none">• de ontwerpen• het eindproduct: gebruik van de vormgevingsprincipes van De Stijl, gebruik materiaal en technieken, verzorging en originaliteit• het eindproduct in relatie tot het totaalconcept van het gebouw• het proces, met name de samenwerking

Lesactiviteiten

1 Introductie

a Luister naar de inleiding van je docent en beantwoord de vragen.

b Ga naar Google Earth en bekijk de wereld van bovenaf, bijvoorbeeld de bollenvelden. Bekijk op Entoen.nu en via Google voorbeelden van De Stijl. Let op de kenmerken van de vormgeving.

2 Stel een bronnenbundel samen (4 à 6 lessen)

In deze opdracht schrijf je een hoofdstuk voor een bronnenbundel over De Stijl. Je gebruikt de informatie uit deze bundel bij de vervolgoopdrachten.

a Schrijf in twee- of drietallen een hoofdstuk van een bronnenbundel over De Stijl. Je docent maakt de hoofdstukindeling en een inleiding. De bronnenbundel bestaat uit een aantal hoofdstukken, bijvoorbeeld:

- de tijd van De Stijl
- de inhoudelijke opdracht
- de vormgeving
- het tijdschrift
- bekende vertegenwoordigers: Mondriaan, Rietveld, Oud, Van Doesburg
- bekende kunstwerken
- invloed van De Stijl op andere kunstenaars.

Welk hoofdstuk kiezen jullie?

b Schrijf samen het hoofdstuk. Gebruik boeken over De Stijl, boeken over (kunst)geschiedenis en internet.

c Maak je liever een (digitale) muurkrant of een collage? Overleg met je docent of dit mogelijk is.

3 Maak kennis met de vormgevingsprincipes van De Stijl (4 à 6 lessen)

Voer een van de volgende opdrachten uit. Bewaar bewijsstukken zoals foto's en schetsen in het kunstdossier. Fotografeer het eindresultaat.

Keuze A: Bekijk <http://nl.youtube.com/watch?v=5VXqzgliDLU>. Zoek foto's met harmonische composities van horizontalen en verticalen. Bewerk de foto's en kleur ze met primaire kleuren in.

Keuze B: Kies een foto uit het videofragment van keuze A. Maak vijf verschillende variaties op de harmonische compositie.

Keuze C: Bekijk <http://nl.youtube.com/watch?v=qzo7l-67LQE&feature=related>. Bouw met blokken, platen en balken (of dozen) een gebouw of een meubelstuk.

Keuze D: Bouw met lego een 'De Stijlhuis'.

Keuze E: Bekijk http://nl.youtube.com/watch?v=i5kZL6_920g&NR=1. Verbeeld een organisch voorwerp, bijvoorbeeld een boom, met horizontale en verticale strepen. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld diverse formaten satéprikkers. Fotografeer het resultaat.

Keuze F: Bekijk <http://nl.youtube.com/watch?v=ZStjKcdbfKc&feature=related>. Maak een schilderij in De Stijl van Mondriaan met behulp van gekleurde, papieren vlakken en zwarte streken.

4 Ontwerp een gebouw (10 à 12 lessen)

Ontwerp met de hele klas een gebouw in de vormgeving van De Stijl. In dit gebouw zijn exterieur en interieur, inclusief inboedel, volledig op elkaar afgestemd. Doe dat zo:

- kies de functie van het gebouw, bijvoorbeeld een school, een woonhuis of een museum
- kies een van de volgende werkgroepen:

werkgroep 1: het gebouw ontwerpen en bouwen

werkgroep 2: de schilderijen voor het gebouw ontwerpen en maken

werkgroep 3: de stoelen, tafels en banken ontwerpen en maken

werkgroep 4: het sanitair en de keuken ontwerpen en maken

werkgroep 5: het servies ontwerpen en maken

werkgroep 6: de tuin ontwerpen en maken

Alternatieven

Voeg eventueel ook andere disciplines toe aan het gebouw:

- Stel muziek samen of componeer de muziek zelf die het beste in het gebouw past. Bekijk <http://nl.youtube.com/watch?v=4ChAf5MfRVs&feature=related> voor inspiratie en ideeën.
- Ontwerp en maak de kleding die het beste in het gebouw past.
- Maak een choreografie voor de manier waarop mensen in het gebouw bewegen.

Omdat het om groepswork gaat, krijgt iedere groep een totaalcijfer dat de groepsleden zelf eerlijk moeten verdelen. Gebruik hiervoor de beoordelingscriteria.

Wat heb je nodig?

- Computer met internetaansluiting, printer, kunstdossier, boeken over De Stijl

Achtergrondinformatie voor de docent

De kunst en cultuurschijf: overzicht en inzet van kerndoelen

Doelgroep: leergebiedteams, projectteams, ontwikkelteams

Doelen: 1 visie bepalen op de percentuele verhouding van de vijf kerndoelen; 2 handvat voor ontwikkelen en controleren van het programma op basis van kerndoelen.

Toelichting: De kunst- en cultuurschijf symboliseert een leeropgave met in elke taartpunt een kerndoel. Doel van deze schijf is om docenten structuur te bieden bij het ontwikkelen of inhoudelijk verantwoorden van leeropgaven.

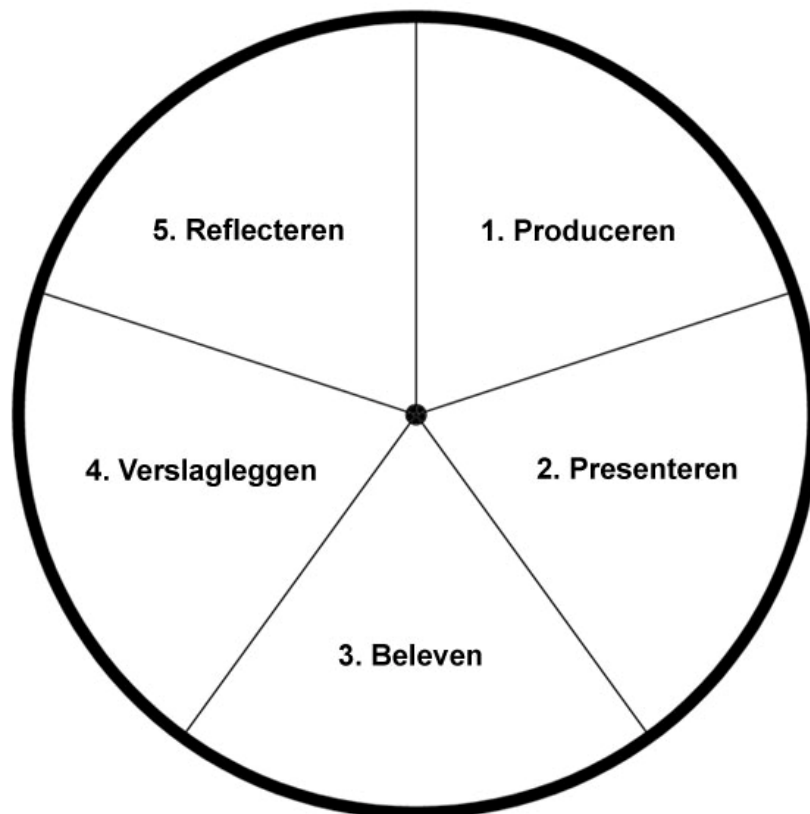
In elke leeropgave kunnen de vijf kerndoelen een plek krijgen. De verhouding tussen de vijf is echter variabel en afhankelijk van de visie en keuzes van de school. Een school kan bijvoorbeeld kiezen voor meer nadruk op reflecteren of beleving van kunst en cultuur buiten school waardoor deze onderdelen een groter aandeel krijgen in de schijf. Tegelijk heeft de school de vrijheid om eigen taartpunten toe te voegen, zoals onderzoeken, samenwerken of andere vaardigheden. De schijf kan vooral houvast bieden aan docententeams en vaksecties die naar uniformiteit en verantwoording van hun leeropgaven zoeken.

De kunst- en cultuurschijf heeft twee functies:

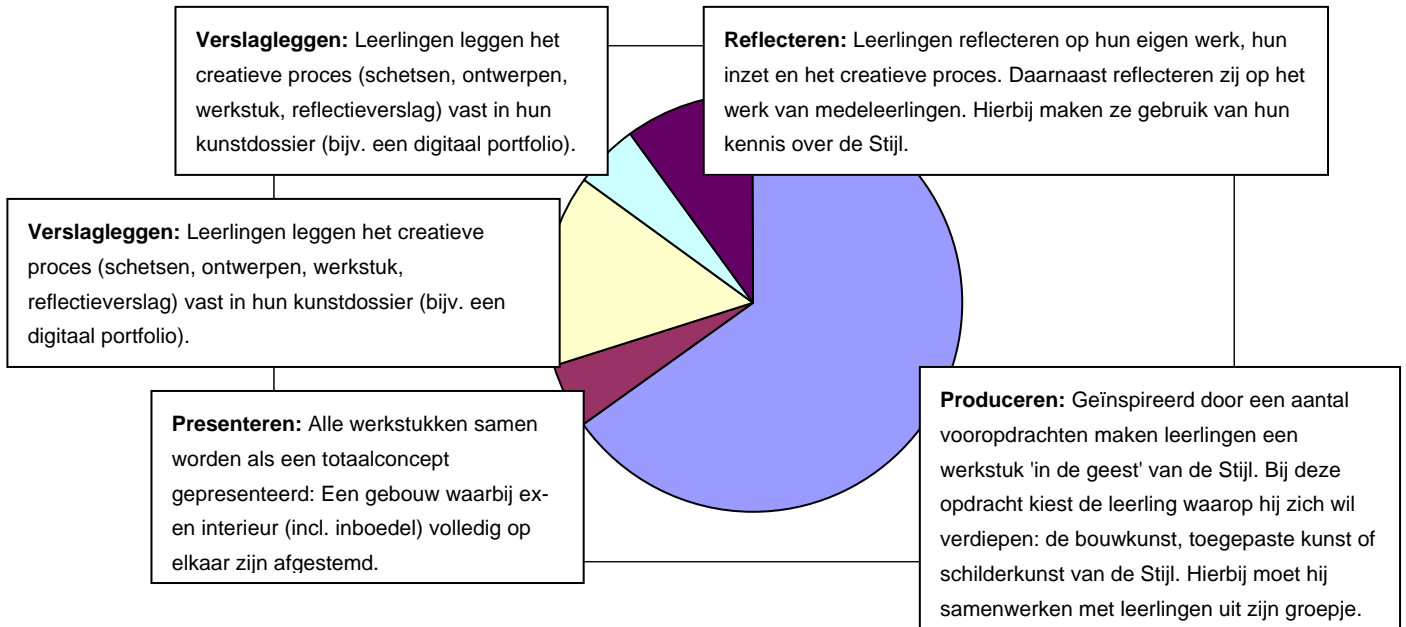
- ontwikkel format: een leidraad om uniforme leeropgaven te ontwikkelen
- checklist: komen alle kerndoelen voldoende aan bod?

De kunst- en cultuurschijf

Elke leeropgave bestaat uit vijf kerndoelen, de verhouding tussen de vijf is variabel en wordt bepaald door de docent of het team. Het is echter niet verplicht om alle vijf kerndoelen in elke leeropgave aan bod te laten komen.

De kunst- en cultuurschijf toegepast op: 'Aan de horizon zie ik verticalen'

Introductie:

Het gaat om een korte, krachtige start van de les. Introduceer de vormgevingsprincipes van De Stijl. Verwijs bijvoorbeeld naar de omgeving van l'Oreal. Voer vervolgens een onderwijsleergesprek over De Stijl. Stel o.a. deze vragen:

- Wat valt je het meest op aan De Stijl?
- Vind je De Stijl mooi of lelijk? Waarom?
- Zou je een kunstwerk van De Stijl op je kamer hangen?

Tijdsduur: maximaal 10 blokken.

Websites

- <http://entoen.nu/po/stijl>
- <http://www.kunstbus.nl/kunst/de-stijl.html>
- http://nl.wikipedia.org/wiki/De_Stijl
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1993/h1993_45.htm
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1993/1993_92.htm
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1998/1998_79.htm
- http://www.cultuurnetwerk.nl/producten_en_diensten/bronnenbundels/1998/h1998_47.htm
- <http://www.stedelijk.nl/oc2/page.asp?PageID=1076>
- <http://www.stedelijk.nl/oc2/page.asp?PageID=935>

© 2009, **Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld, is het scholen toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van SLO dit lesmateriaal geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen voor gebruik in en ten behoeve van de school.

Dit materiaal is ontwikkeld door SLO met medewerking van: Cees van der Kooij en Gerard Rozing.